<u>અસ્વીકરણ</u>: સ્થાનિક ભાષામાં અનુવાદિત આ ચુકાદા/હુકમનો હેતુ પક્ષકારોને તેમની ભાષામાં જાણકારી ઉપલબ્ધ કરાવવા માત્રનો છે અને તેનો અન્યથા ઉપયોગ થઇ શકશે નહિ. અન્ય તમામ વ્યવહારિક તેમજ સરકારી ઉદ્દેશો માટે મૂળ અંગ્રેજી ચુકાદો/હુકમ જ પ્રમાણિત અને માન્ય રહેશે.

<u>DISCLAIMER:</u> The translated judgment in vernacular language is meant for the restricted use of the litigant to understand it in his/ her language and may not be used for any other purpose. For all practical and official purposes, the English version of the judgment shall be authentic and shall hold the field for the purpose of execution and implementation.

==

અમદાવાદ ખાતે ગુજરાતની વડી અદાલતમાં

ફોજદારી અપીલ નં. ૭૭૧ / ૨૦૦૧

મંજૂરી અને હસ્તાક્ષર માટેઃ

માનનીય ન્યાયમૂર્તિ કે.જે. ઠાકર

==

૧ શું સ્થાનિક અખબારોના રિપોર્ટરોને ચુકાદો જોવા દેવામાં આવી શકે છે ?

૨ અહેવાલકારને સંદર્ભિત કરવાનું કે નહીં ?

૩ શું શું માનનીય ન્યાયમૂર્તિશ્રીઓ ચુકાદાની સ્વચ્છ નકલ જોવા ઇચ્છે છે ?

૪ શું આ મામલો ભારતના બંધારણની વ્યાખ્યા બાબત કાયદાનો મહત્ત્વપૂર્ણ પ્રશ્ન અથવા તેના હેઠળ કરવામાં આવેલા કોઈ આદેશને સ્પર્શે છે ?

==

ગુજરાત રાજ્ય....અપીલકર્તા(એસ)

વિ.

જસવંતસિંહ સરદારસિંહ ચૌહાણ અને ૧....પ્રતિપક્ષ(એસ)/પ્રતિવાદી(એસ)

==

હાજરી:

અપીલકર્તા નં. ૧ માટે એમ.એસ. મોનાલી ભટ્ટ, એ.પી.પી. (એસ) નં. ૧

શ્રી વાય.એમ. ઠક્કર, પ્રતિવાદી(ઓ)/પ્રતિસાદી(ઓ) નં. ૧ – ૨ માટેના વકીલ

==

ન્યાયપીઠ: માનનીય શ્રી ન્યાયમૂર્તિ કે.જે. ઠાકર

તારીખ : ૧૨/૦૩/૨૦૧૫

મૌખિક ચુકાદો

૧. વર્તમાન અપીલ, દંડ પ્રક્રિયા સંહિતા, ૧૯૭૩ ની કલમ ૩૭૮ હેઠળ, ૨.૫.૨૦૦૧ના રોજ વિદ્ધાન ખાસ ન્યાયાધીશ, પંચમહાલ, ગોધરા દ્ધારા ખાસ કેસ નં. ૧૦/૧૯૯૭ માં પસાર કરાયેલા નિર્દોષ છૂટકારાના ચુકાદા અને આદેશ સામે નિર્દેશિત છે, જેમાં વિદ્ધાન નીચલી અદાલતે મૂળ આરોપીઓને — અત્રેના પ્રતિવાદીઓને — ભ્રષ્ટાચાર નિવારણ અધિનિયમની કલમ ૭, ૧૨, ૧૩(૧)(ડી) અને ૧૩(૨) હેઠળ દંડનીય અપરાધ માટેના આરોપોમાંથી નિર્દોષ છૂટકારો આપ્યો હતો।

૨. ફરિયાદ પક્ષના સંક્ષિપ્ત તથ્યો આ મુજબ છે કે ફરિયાદી રમેશભાઈ નિસરતા એક અકસ્માતના કેસમાં સંડોવાયેલા હતા, જે લુણાવાડા

પોલીસ સ્ટેશનમાં નોંધાયો હતો અને તે કેસ લુણાવાડાની માનનીય ન્યાયિક દંડાધિકારી, પ્રથમ વર્ગની અદાલતમાં ચાલી રહ્યો હતો. ફરિયાદી તારીખે સુનાવણીના દિવસે હાજર ન રહેતાં, અદાલતે ધરપકડ વોરંટ કાઢવામાં આવ્યું હતુંો અને તે વોરંટ આ કેસના ફરિયાદી પર બજાવવા માટે સાનજેલી આઉટ પોસ્ટને મોકલવામાં આવ્યો હતો. તારીખ ૨૬.૨.૧૯૯૭ના રોજ, ફરિયાદી રમેશભાઈ શક્જીભાઈ કોઈ કામસર ગામ સાનજેલી ગયા હતા અને બસ સ્ટેન્ડ પર આરોપી નં. ૨ પોલીસ કોન્સ્ટેબલ દેવાભાઈ તેમને મળ્યા. આરોપી નં. ૨ તેમને પોલીસ આઉટ પોસ્ટ પર લઈ ગયા, જ્યાં આરોપી નં. ૧ જસવંતસિંહ સરદારસિંહ ચૌહાણ હાજર હતા. આરોપી નં. ૧એ ફરિયાદી રમેશભાઈને જણાવ્યું કે વોરંટ કાઢવામાં આવ્યું હોવાથી ફરિયાદીને જેલમાં રાખવા જોઈએ. ફરિયાદીએ આરોપી નં. ૧ને કહ્યું કે તેમના ઘરે કંઈક કામ છે અને જ્યારે પણ આરોપી નં. ૧ને તેની જરૂર પડશે ત્યારે તે આવવા તૈયાર છે. આરોપી નં. ૧એ તેમને જણાવ્યું કે તે હેતુસર તેમને રૂ. ૭૦૦/- ચૂકવવા પડશે અને આવતીકાલે આઉટ પોસ્ટ ખાતે આવવું પડશે. ફરિયાદી પાસે રૂ. ૨૦૦/- હતા અને તેમણે તે રકમ આરોપી નં. ૧ને આપી હતી તથા બાકીની રકમ તેઓ વ્યવસ્થા કરી શકશે ત્યારે આપવાનું વચન આપ્યું હતું. ત્યારબાદ, તારીખ ૨૮.૨.૧૯૯૭ના રોજ તેમને લુણાવાડાની અદાલતમાં રજૂ કરવામાં આવ્યા હતા અને માનનીય અદાલતે ફરિયાદીને કસ્ટડીમાં મોકલ્યા હતા, અને બીજા દિવસે તેમને જામીન પર મુક્ત કરવામાં આવ્યા

હતા. તારીખ ૨.૩.૯૭ના રોજ, ફરિયાદી ગામ સાનજેલી ગયા હતા અને તે સમયે આરોપી નં. ૧ તેમને મળ્યા હતા અને તેમણે ફરિયાદી પાસેથી બાકી રૂ. ૫૦૦/–ની માંગણી કરી હતી. ફરિયાદીએ તેમને જણાવ્યું કે તે શિવરાત્રીના દિવસે આવવાના છે અને તે વખતે રકમ આપવામાં આવશે. તારીખ ૭.૩.૯૭ના રોજ, ફરિયાદી સાનજેલી આઉટ પોસ્ટે ગયા અને આરોપી નં. ૨ની હાજરીમાં આરોપી નં. ૧ને રૂ. ૨૦૦/– આપ્યા. ત્યારબાદ આરોપી નં. ૧એ બાકી રૂ. ૩૦૦/– માટે તેમને ધમકી આપી. ફરિયાદીએ તેમને જણાવ્યું કે બાકી રૂ. ૩૦૦/– ગુરુવારે સવારે ૮.૦૦ વાગ્યા પછી સાનજેલી આઉટ પોસ્ટ ખાતે આપવામાં આવશે. આરોપી નં. ૧એ તેમને કહ્યું કે બાકી રૂ. ૩૦૦/– તેમને આપવામાં આવે અથવા આરોપી નં. ૨ને આપવામાં આવે. ફરિયાદી આ રકમ આપવા ઈચ્છતા ન હતા, અને તેથી તેમણે વડોદરાની એ.સી.બી. કચેરીનો સંપર્ક કરીને આરોપીઓ દ્વારા કરવામાં આવેલી માંગણી અંગે ફરિયાદ નોંધાવી. ત્યારબાદ, પંચોને બોલાવવામાં આવ્યા અને તે પંચોને ફરિયાદી સાથે પરિચય કરાવવામાં આવ્યો તથા પોલીસ અધિકારીએ એનથ્રેસિન પાઉડરનો ઉપચાર અને અલ્ટ્રા વાયોલેટ દીવાની કાર્યપદ્ધતિ યોગ્ય રીતે સમજાવી. ત્યારબાદ, જરૂરી પ્રક્રિયા અનુસરીને, દરોડા પથક દ્વારા છટકું ગોઠવવામાં આવ્યું અને છટકું સફળ થતાં વિગતવાર પંચનામું તૈયાર કરવામાં આવ્યું. ચલણી નોટોના નંબરો પંચનામાના પ્રથમ ભાગ સાથે મેળવી તપાસવામાં આવ્યા. આ નોટો પર પંચોએ સહી કરી. વિગતવાર

પંચનામા પર ત્યાં હાજર પંચોએ તથા તપાસ અધિકારીએ પણ સહી કરી. ચલણી નોટો જપ્ત કરવામાં આવી. સાક્ષીઓના નિવેદનો નોંધવામાં આવ્યા. ત્યારબાદ, ગુનો નોંધવામાં આવ્યો અને તપાસ દરમિયાન પ્રતિંવાદીઓની ધરપકડ કરવામા આવી અને અંતે તેમના વિરુદ્ધ આરોપપત્ર દાખલ કરવામાં આવ્યું, જેને સ્પેશિયલ કેસ નં. ૧૦/૧૯૯૭ તરીકે નંબર આપવામાં આવ્યો. પ્રતિવાદીઓ વિરુદ્ધ ઇન્સાફી કાર્યવાહી શરૂ કરવામાં આવીી.

૩. હાલના આરોપી વિરુદ્ધ કેસ સાબિત કરવા માટે, ફરિયાદ પક્ષે સાક્ષીઓની પૂછપરછ કરી છે તથા દસ્તાવેજી પુરાવા પણ રજૂ કર્યા છે.

૪. નીચલી અદાલતમાં પુરાવા પૂર્ણ થયા બાદ, દંડ પ્રક્રિયા સંહિતાની કલમ ૩૧૩ હેઠળ આરોપીઓના નિવેદન નોંધ્યા પછી, અને ફરિયાદ પક્ષ તથા બચાવ પક્ષની દલીલો સાંભળ્યા બાદ, વિદ્વાન ન્યાયાધીશે ૨.૫.૨૦૦૧ના ચુકાદો અને આદેશ દ્વારા પ્રતિવાદીઓને તેમના પર મૂકાયેલા તમામ આરોપોમાંથી નિર્દોષ મુક્ત કર્યા.

૫. નીચલી અદાલત દ્વારા પસાર કરાયેલા ઉપરોક્ત ચુકાદા અને આદેશથી વ્યથિત અને અસંતુષ્ટ થઈ, અપીલકર્તા રાજ્યે વર્તમાન અપીલ દાખલ કરી છે।

૬. વિદ્વાન અતિરિક્ત સરકારી વકીલ શ્રીમતી ભટ્ટે દલીલ કરી હતી કે નીચલી અદાલતનો ચુકાદો અને આદેશ કાયદાની જોગવાઈઓના વિરોધમાં છે; નીચલી અદાલતે ફરિયાદ પક્ષ દ્વારા રજૂ કરાયેલા પુરાવાનું યોગ્ય રીતે મૂલ્યાંકન કર્યું નથીી અને કાયદાની જોગવાઈઓને ધ્યાને લેતા જ એ સાબિત થાય છે કે ફરિયાદ પક્ષે વર્તમાન પ્રતિવાદી સામેના આક્ષેપિત આરોપોના તમામ તત્ત્વો સાબિત કર્યા છે. શ્રીમતી ભટ્ટ, વિદ્વાન અતિરિક્ત સરકારી વકીલે, આ અદાલતના રાજ્ય ગુજરાત વિ. કાલુસિંહ રાહેવાર, નોંધાયેલ ૨૦૧૪(૩) જીએલએચ ૭૬ના નિર્ણય પર આધાર મૂક્યો છે અને વિનંતી કરી છે કે આ અદાલતે નીચલી અદાલતનો ચુકાદો પલટવો જોઈએ. તેમણે આરોપી દ્વારા કરવામાં આવેલી માંગ અને ફરિયાદીની જુબાનીી પર પણ આધાર મૂક્યો છે, જેમાં આરોપીએ પોતાની તરફ વધુ રકમ ચુકવવાની બાબતમાં સ્પષ્ટ રીતે નિવેદન કર્યું હતું. તેમણે તપાસ અધિકારીના પુરાવીી પર પણ આધાર મૂક્યો છે અને રજૂઆત કરી છે કે ફરિયાદ પક્ષના સાક્ષીઓ ઓળખીતાં હતા અથવા સ્વતંત્ર સાક્ષીઓ નહોતા એવું કહી શકાય નહીં. ભ્રષ્ટાચાર નિવારણ અધિનિયમની કલમ ૭ હેઠળ જરૂરી તમામ તત્ત્વો સંતોષાઈ ગયા છે, અને તેથી વર્તમાન અપીલ મંજૂર થવા યોગ્ય છે.

૭. પ્રતિવાદીઓ તરફથી વિરુદ્ધમાં, શ્રી વાય. એમ. ઠક્કર, વિદ્વાન વકીલે રજૂઆત કરી છે કે પ્રતિવાદીઓએ ક્યારેય રકમની માંગણી કરી નથી.

તથ્યાત્મક નિષ્કર્ષમાં કોઈ દોષ કાઢી શકાય નહીં. શ્રી ઠક્કરના અનુસાર, ફરિયાદી વિરુદ્ધ અદાલતમાં એક કેસ પેન્ડિંગ હોવાથી પ્રતિવાદીઓને વર્તમાન કેસમાં ખોટી રીતે સંડોવવામાં આવ્યા છે. શ્રી ઠક્કર, વિદ્વાન વકીલે, સર્વોચ્ચ અદાલતના રાજ્ય પંજાબ વિ. મદન મોહન લાલ વર્મા, (૨૦૧૩) ૧૪ એસસીસી ૧૫૩ તથા હરી દેવ શર્મા વિ. રાજ્ય (દિલ્હી પ્રશાસન), એ.આઈ.આર. ૧૯૭૬ એસસી ૧૪૮૯ ના કેસમાં આપેલા નિર્ણય પર આધાર રાખીને રજૂઆત કરી છે કે વર્તમાન અપીલ રદ થવા યોગ્ય છે.

૮. નીચલી અદાલત દ્વારા પસાર કરાયેલા નિર્દોષ છૂટકારાના આદેશ વિરુદ્ધ આ અદાલતમાં થનારી અપીલની સુનાવણીને જે સિદ્ધાંતો નિયંત્રિત અને નિયમિત કરે છે, તેની સર્વોચ્ચ અદાલતે અનેક નિર્ણયો દ્વારા અત્યંત સંક્ષેપમાં સ્પષ્ટતા કરી છે. "એમ.એસ. નારાયણ મેનન @ મણી વિ. રાજ્ય કેરળ & અન." ના કેસમાં, (૨૦૦૬) ૬ એસ.સી.સી. ૩૯, સર્વોચ્ચ અદાલતે નિર્દોષ છૂટકારાના આદેશ વિરુદ્ધની અપીલમાં વડી અદાલતની શક્તિઓનું વર્ણન કર્યું છે. નિર્ણયના પરા ૫૪માં, સર્વોચ્ચ અદાલતે નીચે મુજબ અવલોકન કર્યું છે;

> ૫૪. કોઈ પણ સ્થિતિમાં, વડી અદાલતે તેને નિર્દોષ છૂટકારાના ચુકાદા સામેની અપીલ તરીકે માન્ય રાખીને

> અપીલની સુનાવણી કરી, તો હકીકતમાં તે પુનરીક્ષી અધિકારક્ષેત્રનો ઉપયોગ કરી રહી હતી. નિર્દોષ છૂટકારાના ચુકાદા સામેની અપીલી સત્તાનો ઉપયોગ કરતી વખતે પણ, વડી અદાલતે કાયદાના સુસ્થિર સિદ્ધાંતોનું ધ્યાન રાખવું જોઈએ હતું કે જ્યાં બે દ્દષ્ટિકોણ સંભવ હોય, ત્યાં અપીલી અદાલતે નીચલી અદાલત દ્વારા નોંધાયેલા નિર્દોષ છૂટકારાના નિષ્કર્ષમાં હસ્તક્ષેપ કરવો નહીં જોઈએ.

૯. વધુમાં,ુ, "ચંદ્રપ્પા વિ. કર્ણાટક રાજ્ય" ના કેસમાં, જેનો અહેવાલ (૨૦૦૭) ૪ એસ.સી.સી. ૪૧૫ માં પ્રસિદ્ધ છે, સર્વોચ્ચ અદાલતે નીચેના સિદ્ધાંતો નિર્ધારિત કર્યા હતા;

> ૪૨. ઉપરોક્ત નિર્ણયો પરથી, અમારા સુવિચારિત મત અનુસાર, નિર્દોષ છૂટકારાના આદેશ વિરુદ્ધની અપીલનો વિચાર કરતી વખતે અપીલી અદાલતની સત્તાઓ અંગેના નીચેના સામાન્ય સિદ્ધાંતો ઉપસ્થિત થાય છે; [૧] અપીલી અદાલતને તે પુરાવાનું, જેના આધાર પર નિર્દોષ છૂટકારાનો આદેશ આધારિત છે, સંપૂર્ણ પુનરીક્ષણ, પુનર્મૂલવણી અને પુનર્વિચાર કરવાની સંપૂર્ણ સત્તા છે. [૨] દંડ પ્રક્રિયા

સંહિતા, ૧૯૭૩ આવી સત્તાના ઉપયોગ પર કોઈ મર્યાદા, પ્રતિબંધ કે શરત મૂકતી નથી અને અપીલી અદાલત તેના સમક્ષ રહેલા પુરાવાના આધારે તથ્ય અને કાનૂન બન્ને પ્રશ્નો પર પોતાનો સ્વતંત્ર નિષ્કર્ષ પર પહોંચી શકે છે. [૩] "મહત્વપૂર્ણ અને બળવાન કારણો", "સારા અને પૂરતા આધાર", "અતિ પ્રબળ પરિસ્થિતિઓ", "તર્કવિરુદ્ધ નિષ્કર્ષો", "સ્પષ્ટ ભૂલો" વગેરે જેવી વિવિધ અભિવ્યક્તિઓનો આશય નિર્દોષ છૂટકારાની અપીલમાં અપીલી અદાલતની વ્યાપક સત્તાઓને સંકોચવાનો નથી. આવી શબ્દરચનાઓ વધુમાં વધુ "ભાષાની શોભા"ના સ્વરૂપની છે, જે નિર્દોષ છૂટકારામાં હસ્તક્ષેપ કરવા પ્રત્યે અપીલી અદાલતની અનિચ્છાને રેખાંકિત કરે છે, ન કે અદાલતની પુરાવાની મૂલવણી કરવાની અને પોતાના સ્વતંત્ર નિષ્કર્ષ પર પહોંચવાની સત્તાને સંકુચિત કરે છે. [૪] તેમ છતાં, અપીલી અદાલતે ધ્યાનમાં રાખવું જોઈએ કે નિર્દોષ છૂટકારાના કિસ્સામાં આરોપીના પક્ષમાં દ્વિગુણ અનુમાન રહે છે. પ્રથમ, ફોજદારી ન્યાયશાસ્ત્રના મૂળભૂત સિદ્ધાંત અનુસાર, કે સક્ષમ કાયદાકીય અદાલત દ્વારા દોષિત સાબિત ન થાય ત્યાં સુધી દરેક વ્યક્તિ નિર્દોષ માનવામાં આવશે, તેને નિર્દોષતાનું અનુમાન પ્રાપ્ત છે. બીજું, આરોપીએ પોતાનો

> નિર્દોષ છૂટકારો મેળવ્યો હોવાથી, તેની નિર્દોષતાનું અનુમાન નીચલી અદાલત દ્વારા વધુ મજબૂત, પુનઃપુષ્ટ અને દૃઢ બને છે. [૫] જો આ રેકોર્ડ પુરાવાના આધારે બે વાજબી નિષ્કર્ષ શક્ય હોય, તો અપીલી અદાલતે નીચલી અદાલત દ્વારા નોંધાયેલા નિર્દોષ છૂટકારાના નિષ્કર્ષમાં વિક્ષેપ કરવો જોઈએ નહીં.

૧૦. આમ, એ સ્થિર સિદ્ધાંત છે કે અપિલીય અધિકારનો ઉપયોગ કરતી વખતે, રેકોર્ડ પરના પુરાવાના આધાર પર જો બે વાજબી દૃષ્ટિકોણો / નિષ્કર્ષો શક્ય હોય, તો પણ અપિલીય અદાલતે નીચલી અદાલત દ્વારા નોંધાયેલ નિર્દોષ છૂટકારાના નિષ્કર્ષને અસ્તવ્યસ્ત કરવો જોઈએ નહીં.

૧૧. "રાજ્ય ગોવા વિ. સંજય ઠાકરાણ અને અન્ય" ના કેસમાં પણ, જેનો અહેવાલ (૨૦૦૭) ૩ એસ.સી.સી. ૭૫ માં પ્રકાશિત છે, સર્વોચ્ચ અદાલતે આવા કેસોમાં વડી અદાલતની સત્તાઓ પુનઃ સ્પષ્ટ કરી છે. ઉપરોક્ત નિર્ણયના પરા ૧૬ માં, અદાલતે નીચે મુજબ અવલોકન કર્યું છે;

> ૧૬. ઉપરોક્ત નિર્ણયોમાંથી સ્પષ્ટ થાય છે કે નિર્દોષ છૂટકારાના આદેશ સામેની અપીલમાં અધિકારોનો ઉપયોગ

કરતાં અપીલી અદાલત સામાન્ય રીતે નિર્દોષ છૂટકારાના આદેશમાં હસ્તક્ષેપ કરતી નથી, જો સુધી નીચલી અદાલતની પદ્ધતિ કોઈ સ્પષ્ટ ગેરકાયદેસરિતાથી દૂષિત ન થઈ હોય અને પહોંચવામાં આવેલ નિષ્કર્ષ કોઈ પણ વાજબી વ્યક્તિ દ્વારા પણ પહોંચવામાં આવતો ન હોય; અને તેથી, તે નિર્ણયને તર્કવિરુદ્ધ તરીકે વર્ણવવામાં આવે છે. માત્ર એટલા માટે કે બે અભિપ્રાય શક્ય છે, અપીલી અદાલત નીચલી અદાલત દ્વારા આપેલા ચુકાદાને ઉથલાવી નાખે એવો અભિપ્રાય અપનાવતી નથી. તેમ છતાં, જો અપીલી અદાલત એ અભિપ્રાય પર પહોંચે કે નીચલી અદાલત દ્વારા પહોંચવામાં આવેલ નિષ્કર્ષ તર્કવિરુદ્ધ છે અને અદાલતે કાયદામાં સ્પષ્ટ ભૂલ કરી છે તથા રેકોર્ડ મહત્વપૂર્ણ સાક્ષ્યની અવગણના કરી છે, તો અપીલી અદાલતને પુરાવાની પુનર્મૂલવણી કરવાની સત્તા છે. આવી પરિસ્થિતિમાં, રેકોર્ડ પર મૂકવામાં આવેલા સામગ્રીના આધારે ન્યાયસંગત નિર્ણય પર પહોંચવા માટે, અને આ શોધી કાઢવા માટે કે આરોપિતમાંનો કોઈ પણ વ્યક્તિ તેણે આરોપ મૂકવામાં આવેલા ગુનાના આચરણ સાથે સંકળાયેલો છે કે નહીં, અપીલી અદાલત પર પુરાવાની પુનર્મૂલવણી કરવાની ફરજ મૂકવામાં આવે છે.

૧૨. સર્વોચ્ચ અદાલતે "ઉત્તર પ્રદેશ રાજ્ય વિ. રામવીર સિંહ વગેરે", ૨૦૦૭ એ.આઈ.આર. એસ.સી.ડબ્લ્યુ. ૫૫૫૩ તથા "ગિરજા પ્રસાદ (મૃત) દ્વારા કાયદાકીય વારસદારો વિ. મધ્ય પ્રદેશ રાજ્ય", ૨૦૦૭ એ.આઈ.આર. એસ.સી.ડબ્લ્યુ. ૫૫૮૯ના કેસોમાં સમાન સિદ્ધાંત પ્રતિપાદિત કર્યો છે. આમ, નિર્દોષ છૂટકારાના આદેશ વિરુદ્ધ આ અદાલત જે સત્તાઓનો ઉપયોગ કરી શકે છે, તે સુસ્થિર રીતે નિર્ધારિત છે.

૧૩. "લુના રામ વિ. ભૂપત સિંહ અને અન્ય" ના મામલે, જેનો અહેવાલ (૨૦૦૯) એસસીસી ૭૪૯ માં છે, સર્વોચ્ચ અદાલતે પરા ૧૦ અને ૧૧ માં નીચે મુજબ ઠરાવ્યું છે;

> "૧૦. વડી અદાલતે નોંધ્યું છે કે ફરિયાદ પક્ષનું સંસ્કરણ સ્પષ્ટ રીતે વિશ્વસનીય નહોતું. કહેવાતા પ્રત્યક્ષદર્શી સાક્ષીઓ પૈકી કેટલાકે જણાવ્યું હતું કે મૃતકનું મૃત્યુ આરોપી દ્વારા તેની ઘૂંટી વળી દેવામાં આવતાં થયું હતું. અન્યોએ કહ્યું હતું કે તેનું ગળું દબાવવામાં આવ્યું હતું. ફરિયાદ પક્ષનો કેસ એવો હતો કે ઘાયલ સાક્ષીઓને બસમાંથી બહાર ફેંકી દેવામાં આવ્યા હતા. મૃતદેહનું પોસ્ટમોર્ટમ કરનાર તથા સાક્ષીઓની તપાસ કરનાર ડૉક્ટરે સ્પષ્ટપણે જણાવ્યું હતું કે ચાલતી સ્થિતિમાં બસમાંથી કોઈ વ્યક્તિને બહાર ફેંકી દેવું શક્ય નહોતું.

૧૧. નિર્દોષ છૂટકારાના ચુકાદા સામેની અપીલના પરિમાણોને ધ્યાનમાં લેતાં, અમે આ અપીલમાં હસ્તક્ષેપ કરવા માટે અનિચ્છુક છીએ. વડી અદાલતનો અભિપ્રાય તર્કવિરુદ્ધ ગણાવી શકાય તેમ નથી અને પુરાવાના આધારે તે એક સંભવિત અભિપ્રાય છે।"

૧૪. સર્વોચ્ચ અદાલતના તાજેતરના "મૂક્કિયાહ અને અન્ય વિ. રાજ્ય, પ્રતિનિધિત્વ કરનાર પોલીસ ઇન્સ્પેક્ટર, તમિલનાડુ" નામના કેસમાં, જે એ.આઇ.આર. ૨૦૧૩ સર્વોચ્ચ અદાલત ૩૨૧ માં અહેવાલિત છે, સર્વોચ્ચ અદાલતે પેરા ૪ માં નીચે મુજબ ઠરાવ્યું છે:

૪. એ બાબત પર વિવાદ નથી કે નીચલી અદાલતે, ફરિયાદ પક્ષ તથા બચાવ પક્ષ દ્વારા રજૂ કરાયેલા મૌખિક અને દસ્તાવેજી પુરાવાની મૂલવણી કરીને, તેમની સામે મૂકાયેલા આરોપોના સંદર્ભમાં આરોપીઓને નિર્દોષ છોડી મૂક્યા હતા. રાજ્ય દ્વારા દાખલ કરાયેલી અપીલમાં, વડી અદાલતે, વિવાદાસ્પદ આદેશ દ્વારા, ઉપરોક્ત નિર્ણયને પલટાવી દીધો અને ભારતીય દંડ સંહિતાની કલમ ૩૦૨ વાંચીત કલમ ૩૪ હેઠળ આરોપીઓને દોષિત ઠરાવ્યા તથા આજીવન કઠોર કેદની સજા ફટકારી. અપીલકર્તાઓના વકીલે બહુ જ

ભારપૂર્વક દલીલ કરી હતી કે વડી અદાલતે નિર્દોષ છૂટકારાના આદેશને દોષસિદ્ધિમાં ફેરવીને પોતાની અધિકારક્ષેત્રની મર્યાદા ઓળંગી છે; તેથી, નિર્દોષ છૂટકારાના આદેશ સામે દાખલ થયેલી અપીલમાં વડી અદાલતની વ્યાપ્તિ અને સત્તાનો વિશ્લેષણ કરીએ. સર્વોચ્ચ અદાલતે અનેક નિર્ણયો દ્વારા વારંવાર આ સિદ્ધાંત સ્થાપિત કર્યો છે કે પ્રથમ અપીલી અદાલત તરીકે વડી અદાલતને, નિર્દોષ છૂટકારાની અપીલની ચર્ચા કરતી વખતે પણ, સમગ્ર પુરાવાની તપાસ કરવાની અને જરૂર પડે તો તેની પુનર્મૂલવણી કરવાની હકદાર તેમજ બંધાયેલી પણ છે, જોકે હસ્તક્ષેપ કરવાનો નિર્ણય લેતી વખતે અદાલતે ફક્ત ત્યારે જ દસ્તાવેજોમાં ઉપલબ્ધ પુરાવાના આધાર પર આરોપસિદ્ધિ અંગે પૂર્ણ નિશ્ચિતતા પ્રાપ્ત થવી જોઈએ, અને માત્ર એટલા માટે નહીં કે વડી અદાલત વધુ એક સંભવિત અથવા ભિન્ન દૃષ્ટિકોણ લઈ શકે છે. ઉપરોક્ત બાબત સિવાય, અપીલના પરિપ્રેક્ષ્યમાં વિચારણા કરવાની વ્યાપ્તિ અને ઊંડાણ જ્યાં સંબંધિત હોય ત્યાં, અપીલનો નિકાલ કરતી વખતે કોઈ ભેદભાવ કે અભિગમમાં તફાવત પરિકલ્પિત નથી, માત્ર એટલા માટે કે એક અપીલ દોષસિદ્ધિ સામે હોય અથવા બીજી નિર્દોષ છૂટકારાની સામે.

[જુઓ રાજસ્થાન રાજ્ય વિ. સોહન લાલ અને અન્ય, (૨૦૦૪) ૫ એસ.સી.સી. ૫૭૩]

૧૫. એ પણ સુસ્થાપિત કાનૂની સ્થિતિ છે કે નિર્દોષ છૂટકારાના અપીલોમાં, જ્યારે નીચેની અદાલત દ્વારા આપેલા કારણો ન્યાયસંગત અને યોગ્ય જણાય, ત્યારે અપીલ અદાલતને ચુકાદાને ફરી લખવાની કે નવા તર્કો આપવા ની આવશ્યકતા રહેતી નથી. આ સિદ્ધાંત સર્વોચ્ચ અદાલતે "કર્ણાટક રાજ્ય વિ. હેમારેડ્ડી"ના કેસમાં, એ.આઈ.આર. ૧૯૮૧, એસ.સી. ૧૪૧૭,માં નીચે મુજબ ઠરાવ્યો છે;

... આ અદાલતે ગિરિજાનંદિની દેવી વિ. બિગેન્દ્ર નંદિની ચૌધરીમાં (૧૯૬૭) ૧ એસ.સી.આર. ૯૩:(એ.આઈ.આર. ૧૯૬૭ એસ.સી. ૧૧૨૪) અવલોકન કર્યું છે કે પુરાવા અંગે અપીલ અદાલતનું કર્તવ્ય પુરાવાનું પુનરાવર્તન કરવાનું અથવા નીચલી અદાલત દ્વારા આપેલ કારણોનું પુનઃઉચ્ચારણ કરવાનું નથી, જેના નિર્ણય સામે અપીલ કરવામાં આવી છે તે અદાલત દ્વારા આપેલ કારણો સાથે સામાન્ય સંમતિ વ્યક્ત કરવી સામાન્ય રીતે પૂરતી ગણાય છે.

૧૬. તાજેતરના એક નિર્ણયમાં, માનનીય સર્વોચ્ચ અદાલતે "શિવાશરણઅપ્પા અને અન્ય વિ. કર્ણાટક રાજ્ય", જેટી ૨૦૧૩ (૭) એસસી ૬૬ માં નીચે મુજબ ઠરાવ્યું છે;

> તે અપીલી અદાલત સમગ્ર સાક્ષ્યની પુનર્મૂલવણી કરવા સત્તાધિકારી છે, તેમ છતાં, કેટલાક અન્ય સિદ્ધાંતોનું પણ પાલન કરવાનું રહે છે અને એ ધ્યાનમાં રાખવું પડે છે કે નિર્દોષ છૂટકારો મળવાથી નિર્દોષતાનું દ્વિગુણ અનુમાન ઉપજે છે.

૧૭. આમ, જો અપીલીય અદાલત નીચલી અદાલત દ્વારા આપેલા કારણો અને અભિપ્રાય સાથે સહમત હોય, તો પુરાવાની ચર્ચા આવશ્યક નથી.

૧૮. મેં નીચલી અદાલત દ્વારા પસાર કરાયેલા ચુકાદા અને આદેશનો અભ્યાસ કર્યો છે. મેં નીચલી અદાલત દ્વારા લેવામાં આવેલા મૌખિક તેમજ દસ્તાવેજી પુરાવાનો પણ પરિચય કર્યો છે અને અપીલકર્તા–રાજ્ય તરફથી વિદ્વાન એ.પી.પી. શ્રીમતી ભટ્ટ તથા પ્રતિવાદી–આરોપીઓ તરફથી હાજર રહેલા વિદ્વાન વકીલ શ્રી ઠક્કરની રજૂઆત પર પણ વિચાર કર્યો છે. સમગ્ર પુરાવાનો અભ્યાસ કરતાં તથ્યોના તારણમાં હસ્તક્ષેપ કરી શકાય તેમ નથી અને તેને તર્કવિરુદ્ધ પણ કહી શકાય તેમ નથી. વિદ્વાન

નીચલી અદાલતના ન્યાયાધીશના ચુકાદામાં કોઈ ખામી કાઢી શકાય તેમ નથી. ફરિયાદ પક્ષ આરોપીઓ સામેનો કેસ સાબિત કરવામાં સફળ થયું નથી. ઘટનાની તારીખે આરોપી નંબર ૧ આઉટ પોસ્ટ ખાતે હાજર હતો અને કોઈ માંગણી કરવામાં આવી નહોતી, અને આ હકીકત ફરિયાદ પક્ષની વિરુદ્ધ જાય છે. આરોપી નંબર ૧ દ્વારા રકમની સ્વીકૃતિ કરવામાં આવી નહોતી અને આરોપી નંબર ૧ પાસેથી કોઈ રિકવરી પણ થઈ નથી. માત્ર એટલા માટે કે ફરિયાદી, જે ગામનો જાણીતા માથાભારે સ્વભાવનો માણસ છે, કહે છે કે માંગણી કરવામાં આવી હતી, તેમ છતાં કોઈપણ પુરાવાના અભાવે આરોપી નંબર ૧ને માંગણી અથવા સ્વીકૃતિ માટે દોષિત ઠરાવી શકાય નહીં. આથી આ અદાલત આરોપી નંબર ૧ના કેસ તરફ દોરી જાય છે. ફરિયાદીના માત્ર શબ્દો છે, જે જાણીતા દારૂબંધી ભંગ કરનાર છે, કે તેણે આરોપી નંબર ૧ના કહેવાથી આરોપીને પૈસા આપ્યા હતા. પી.ડબ્લ્યુ.–૩એ ખૂબ સ્પષ્ટ રીતે જણાવ્યું હતું કે આરોપી નંબર ૧ આઉટ પોસ્ટ ખાતે હાજર નહોતો, અને તેથી, આરોપી નંબર ૧ની હાજરી તથા આરોપી નંબર ૨ને આપેલા તેના નિર્દેશ અંગેની આ વિસંગતિ અંગે ફરિયાદ પક્ષ કોઈ સુસંગત પુરાવા દ્વારા સાબિત કરી શક્યો નથી; તેથી સર્વોચ્ચ અદાલતના નિર્ણયના માપદંડ પર વર્તમાન અપીલ નામંજૂર થવા પાત્ર છે. વિદ્વાન નીચલી અદાલતના ન્યાયાધીશે ચુકાદામાં સુસંગત અને વિશ્વાસપાત્ર કારણો આપ્યા છે અને અપીલકર્તા તરફથી વિદ્વાન વકીલ શ્રી ઠક્કરે જે નિર્ણયોના સમૂહ પર આધાર મૂક્યો છે, જેમાં દોષસિદ્ધિનો

આધાર રાખી શકાય તેવા સિદ્ધાંતનો સ્પર્શ થાય છે, તેના આધારે ફરિયાદ પક્ષ વિરુદ્ધ તારણ આપ્યું છે. કહેવાની જરૂર નથી કે વિદ્વાન નીચલી અદાલતના ન્યાયાધીશે રેકોર્ડ પર આવેલી વિસંગતિની ચર્ચા કરતી વખતે તેને ચુકાદામાં યોગ્ય રીતે સમજાવી છે અને ખૂબ વિસ્તૃત રીતે એ ચર્ચા કરી છે કે કોઈ માંગણી કે સ્વીકૃતિ નહોતી. મારા મત પ્રમાણે વિદ્વાન નીચલી અદાલતના ન્યાયાધીશે આરોપીઓને યોગ્ય રીતે નિર્દોષ છૂટકારો આપ્યો છે. હું પ્રક્રિયાત્મક ખામીમાં ઊંડાણપૂર્વક પ્રવેશતો નથી, પરંતુ વિદ્વાન નીચલી અદાલતના ન્યાયાધીશે ઉલ્લેખિત નિર્ણયો તથા શ્રી ઠક્કરે આધાર મૂકેલો તાજેતરનો નિર્ણય આરોપીઓના હિતમાં જ રહેશે અને વિદ્વાન નીચલી અદાલતના ન્યાયાધીશે લીધેલ દૃષ્ટિકોણ સિવાય આ અદાલત અન્ય કોઈ દૃષ્ટિકોણ અપનાવી શકે તેમ નથી. મુરલીધર ઉર્ફે ગિદ્ધા તથા અન્ય વિરુદ્ધ કર્ણાટક રાજ્ય, જેનો અહેવાલ એ.આઈ.આર. ૨૦૧૪ સુપ્રીમ કોર્ટ ૨૨૦૦ માં છે, તેમાં સર્વોચ્ચ અદાલતના નિર્ણયના માપદંડ પર, જેમાં નિર્દોષ છૂટકારાની અપીલોમાં હસ્તક્ષેપના પરિમાણો પુનરાવર્તિત કરવામાં આવ્યા છે, આ અદાલતે ધ્યાનમાં લીધા છે; અને તેથી, જ્યારે કોઈ માંગણી નહોતી, કોઈ સ્વીકૃતિ નહોતી અને આરોપીઓ સામે કોઈ પુરાવો નહોતો, ત્યારે વર્તમાન અપીલ નામંજૂર થવા પાત્ર છે. માનનીય સર્વોચ્ચ અદાલતના મુરલીધર ઉર્ફે ગિદ્ધા તથા અન્ય વિરુદ્ધ કર્ણાટક રાજ્ય, એ.આઈ.આર. ૨૦૧૪ સુપ્રીમ કોર્ટ ૨૨૦૦ માં અહેવાલિત, તથા સાતવીર સિંહ વિરુદ્ધ દિલ્હી રાજ્ય થ્રૂ સીબીઆઈ,

એ.આઈ.આર. ૨૦૧૪ સુપ્રીમ કોર્ટ ૩૭૯૮ માં અહેવાલિત,ના નિર્ણયોથી મારા અભિપ્રાયને બળ મળે છે.

૧૯. આ અદાલતના ભાનુશંકર પોપટલાલ વિ. ગુજરાત રાજ્યના પ્રકરણમાં, જે ફોજદારી અપીલ નં. ૪૬૩ ઓફ ૧૯૭૮ માં આપેલ નિર્ણયને ધ્યાનમાં લેતાં, વિદ્વાન એ.પી.પી. શ્રીમતી ભટ્ટ દ્વારા વિદ્વાન નીચલી અદાલતના ન્યાયાધીશના ચુકાદાને ઉથલાવી દેવા માટે કરેલી રજૂઆતોમાં મને કોઈ સાર નથી જણાતો. વાંધાજનક ચુકાદો પુરાવા અધિનિયમના સિદ્ધાંતો સાથે સુસંગત હોવાથી તેમાં પણ કોઈ દોષ કાઢી શકાય તેમ નથી. રેકોર્ડ પરની દસ્તાવેજી સાક્ષી આ અદાલતને વિદ્વાન નીચલી અદાલતના ન્યાયાધીશ દ્વારા લેવાયેલા અભિપ્રાયથી ભિન્ન અભિપ્રાય લેવાની મંજૂરી આપતી નથી. વર્તમાન અપીલમાં પણ, નીચલી અદાલતના નિષ્કર્ષને ખંડિત કરવા માટે કંઈ રજૂ કરવામાં આવ્યું નથી અને ન તો કોઈ બાબત તરફ ધ્યાન દોરવામાં આવ્યું છે. રેકોર્ડ પરની સાક્ષીનું પણ અવલોકન કરતાં, વિદ્વાન એ.પી.પી. આરોપી સામે મૂકવામાં આવેલા આરોપને સાબિત કરવામાં તથા આ અદાલતને વિદ્વાન નીચલી અદાલતના ન્યાયાધીશે લીધેલા અભિપ્રાયથી ભિન્ન અભિપ્રાય લેવા માટે પ્રેરિત કરવામાં અસમર્થ રહ્યા છે. આ રીતે, સાક્ષી પરથી જ એ સુસ્થાપિત થાય છે કે ફરિયાદ પક્ષે વાજબી સંદેહથી પરે પોતાનો કેસ સાબિત કર્યો નથી.

૨૦. ઉપરોક્ત બાબતના પરિપ્રેક્ષ્યમાં, મારું સુવિચારિત મત છે કે નીચલી અદાલતે પ્રતિવાદીને તેની સામે મુકવામાં આવેલા આરોપોમાંથી નિર્દોષ છૂટકારો આપવો સંપૂર્ણપણે યોગ્ય હતું. મારું માનવું છે કે નીચલી અદાલતે નોંધેલ તારણો સંપૂર્ણપણે યોગ્ય અને વાજબી છે અને આ તારણો નોંધવામાં તેની તરફથી કોઈ ગેરકાયદેસરતા કે ખામી આચરવામાં આવી નથી. તેથી, હું નીચલી અદાલત દ્વારા નોંધાયેલા તારણો, અંતિમ નિષ્કર્ષ અને તેના પરિણામરૂપે આપવામાં આવેલા નિર્દોષ છૂટકારાના આદેશ સાથે સંપૂર્ણ રીતે સંમત છું અને તેથી તેમાં હસ્તક્ષેપ કરવા માટે કોઈ કારણ નથી માનતો.

૨૧. પરિણામે, વર્તમાન અપીલ આથી રદ કરવામાં આવે છે. આક્ષેપિત ચુકાદો અને નિર્દોષ છૂટકારાનો આદેશ બહાલ કરવામાં આવે છે. પ્રતિવાદી–આરોપીઓ સામે મૂકાયેલા તમામ આરોપોમાંથી તેઓને નિર્દોષ છૂટકારો આપવામાં આવે છે. ર અને પી નીચલી અદાલતમાં પરત મોકલવામાં આવે. જામીન તથા જામીનનામું, જો કોઈ હોય, તો રદ કરવામાં આવે છે. બાંહેધરીદાર પણ, જો કોઈ અપાયેલ હોય, તો મુક્ત કરવામાં આવે છે.

(કે.જે. ઠાકર, ન્યાયાધીશ)

માંડોરા

Translation of this Judgement has been provided by M/S

Hyperlink E-solutions Pvt. Ltd..

અસ્વીકરણ: સ્થાનિક ભાષામાં અનુવાદીત આ ચુકાદા/હુકમનો હેતુ પક્ષકારોને તેમની ભાષામાં જાણકારી ઉપલબ્ધ કરાવવા માત્રનો છે અને તેનો અન્યથા ઉપયોગ થઇ શકશે નહીં. અન્ય તમામ વ્યવહારિક તેમજ સરકારી ઉદ્દેશો માટે મૂળ અંગ્રેજી ચુકાદો/હુકમ જ પ્રમાણિત અને માન્ય રહેશે.

DISCLAIMER: The translated judgment in vernacular language is meant for the restricted use of the litigant to understand it in his/ her language and may not be used for any other purpose. For all practical and official purposes, the English version of the judgment shall be authentic and shall hold the field for the purpose of execution and implementation.